

Wanda Wokowa

MOJA HUBA, ŠTO TA ČINI?

Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow z. t.
Rěčny centrum WITAJ

MOJA HUBA, ŠTO TA ČINI?

Džělowy material
za rěčne kubłanje
w pěstowarni

Woznam wužiwaných znamješkow:

Hra hodži so w domje hrać.

Hra hodži so w sportowni hrać.

Hra hodži so wonka hrać.

awtorka: Wanda Wokowa
ilustracije: Isa Bryccyna

1. nakład

© Domowina z. t. – Rěčny centrum WITAJ

Budyšin 2007

Spěchowane wot Załožby za serbski lud,

kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka,

Swobodneho stata Sakska a Kraja Braniborska.

wuhotowanje: Isa Bryccyna

redakcija: Michaela Hrjehorjowa

skazanske čisło: P-0/110/07-1

Zawod

W našich dwurěčnych pěstowarnjach staraja so kubłarki z wulkej prócu wo rěčne kubłanje dźěci. Nimoměry wažny je dobry přihot na šulu. Při dalekubłanjach a w rozmołwach prašeja so kubłarki husto za trěbnymi zakładnymi zamóžnosćemi při nawuknjenju čitanja a pisanja. Nimo derje wuwitych zaznačowych wobłukow, kaž słyšenje, widženje, tasanje a runowaha, je wuwice motoriki wažna baza. Najwažniše pak je, zo priswoji sej dźěćo w předšulskim času wědu wo swojej maćeršćinje, zo wutwori so fonologiske wědomje.

Wěda wo fonetiskim natwarje rěče, potajkim wo tym, zo tworja so słowa ze wšelakich zwukow, kaž tež **wobchadženje** z tutymi zwukami stej zakład. K tomu słušeja wobłuki, kaž:

- zaznawanje akustiskich signalow
- diferencowanje zwukow
- zamóžnosć, zwuki w słowje analizować
- zamóžnosć, z jednotliwych zwukow słowo tworíc
- wěda wo segmentach rěče – zložkowanje
- zaznawanje ryma a rytmiskich komponentow rěče.

Dalša wažna zamóžnosć je wuwice krótkotrajneho pomjatka, kiž je při wospjetowanju zwukow a słowow trěbny.

Wutworjenje fonologiskeho wědomja je proces, kotryž so mjez třecim a šestym žiwjenskim lětom wotměwa. Něhdze poł lěta do zastupa do šule hodža so bazalne kompetency, kotrež su zakład nawuknjenja spisowneje rěče, přepruwować.

Hladajo na to je material hłownje na dźělo z předšulskimi dźěćimi wusměrjeny.

Bohužel njepředleža nastupajo serbskorěčne dźěci wědomostne přepytowanja a diagnostiski material. Zložuju so na předležacy němski material pak hodža so konkluzije za serbsćinu wotwodžeć.

Předleža zwučowanja w dwěmaj wulkimaj wobłukomaj:

- a) spóznawanje zwukow, rozeznawanje a lokalizowanje w słowje (ćežišćo I a II)
- b) rymowanje a zložkowanje kaž tež spěchowanje rytmisko-melodiskeho diferencowanja (ćežišćo III, IV a V).

Wanda Wokowa

rěčna terapeutka, Budyšin

Wobsah

ćežiško I: Huba

- tema 1 Zaznawanje z rukomaj, wušomaj a wočomaj
- tema 2 Zwučowanie pohibowanja huby
- tema 3 Hrubá a drobna motorika
- tema 4 Zeznaće formy huby na spočatku słowa
- tema 5 Duće a přisrěbanje

ćežiško II: Zwuki

- tema 6 Tworjenje a napodobnjowanje zwukow
- tema 7 Spomjatkowanje słowow po rjedže
- tema 8 Rozeznawanje dołhich a krótkich zwukowych signalow
- tema 9 Dołhe a krótkke zwuki w pohibje

ćežiško III: Słowa

- tema 10 Trenowanje rozeznawaceho słyšenja
- tema 11 Rymowace so słowa
- tema 12 Sady z rymom

ćežiško IV: Rozeznawace słyšenje

- tema 13 Zwučowanie rozeznawanja syčawkow
 - rozeznawanje zwukow /s, z, c/
- tema 14 Zwučowanie rozeznawanja zadnich zwukow
 - rozeznawanje zwukow /k, t, r/

ćežiško V: Zložkowanje

- tema 15 Přenje nazhonjenja ze zložkowanjom
 - tema 16 Přirunowanje dołhosće słowow
 - tema 17 Postajenje zložkow w słowje
 - tema 18 Hróńčka a powědkki
-

zawod:

Džensa je deščikojty džen. Jěwa je w pěstowarni. Mać ma dowol a bydlenje rumuje. Při tym namaka wjele wěckow, kotrež wjace njetrjeba – zwónčk, kamuški, nabitu šalku, talerk, awto, džědowy tófl, wowcyny złoty rječazk, stary seršćowc, bul, šwabličkowu tyzku, stare kluče, lžičku a titu. Tole wšitko mać zezběra a do měška tyknje. Popołdnju hraje z Jěwu wjesołu hru. Chceće sobu hrać?

► Zawěsće namakaja džěci doma (abo w pěstowarni) wěcy, kotrež hižo trěbne njejsu. Njeh je sobu přinjesu.

předzwučowanje:

material: měch abo koš ze wšelakimi wěcami, kotrež w pěstowarni abo w domjacnosći nadeńdzemy

► Kóžde džěco sej jednu wěc wupyta a ju wopisuje (barbu, material, temperaturu, wulkosć, hač čini zwuk abo nic, što hodži so z njej činić, k čemu so wužiwa, ...)

hra 1:

hodži so nutřka hrać

material: koš ze wšelakimi wěcami

- Přenjemu džěsću so wóčce zawjazatej. Dóstanje jednu wěc z koša do ruki.
- Džěco ma wuhódać, što leži w ruce. Je-li prawje hódało, smě sej wěc zdžeržec, jeli nic, dyrbi ju wrócić.
- Nětko su dalše džěci na rjedze.
- Na kóncu so zwěsći, kelko je kóžde džěco prawje wuhódało.

hra 2:

hodži so nutřka hrać

material: koš ze wšelakimi wěcami, přikryw

- Wšitko leži pod přikrywom.
- Mjenuje so jedna wěc, kotruž ma džěco tasajo pod přikrywom namakać.
- Je-li džěco to prawe namakało, dóstanje dypk/kamušk a wěc so zaso pod přikryw položi abo džěco sej ju zdžerži.

hra 3:

hodži so za blidom hrać

material: hrajny plan, rubiško

- Najmlódše džěco započina kóstkować.
- Na wosebitych polach dyrbja so wěcy z koša pak z tasanjom pak přez sluch wuhódać.
- Dobył je, štóž je jako přeni z najwjace wěcami z čaporoweho měcha cil dócpěť.

zawod:

Ow, džensa je Jěwa rozpjeršena, dyrbi přeni króc k zubnemu lěkarjej. Kručé dđerži mać za ruku. W lěkarskej praksy džiwne wonja. Tróšku wšak so Jěwa boji. Wona docyła njewě, što budže zubny lěkar z njej činić.

Mać jej rozkładže: »Zubny lěkar wobhlada sej twoju hubu. A hdyž do njeje pohladnje, wosebje twoje zuby přepytuje. Chce wědžeć, hač su zuby strowe abo nic. Za to dyrbiš swoju hubu derje hibać móc. Kak móžeš swoju hubu pohibować?«

hra 1:

hodži so za blidom abo na špundowanju hrać

material: kóstkka, kartki, špihel

3-6

- Kartki so wutřihaja a tak na špundowanje połoža, zo wobraz widžeć njeje. Džěci po rjedže kóstkkuja.
- Kartka z ličbu, kotraž wotpowěduje kóstkowanej ličbje, so wobroći a džěco pokaza (wospjetuje) pohib huby, kotryž na kartce widži.
- Je-li džěco nadawk derje spjelniło, móže sej kartku zdđeržeć. W špihelu hodži so pohib kontrolować.
- Štóż ma na kóncu najwjace kartkow, je dobył.

hra 2:

hodži so w stwě abo tež w sportowni hrać

material: spěwčk abo hudźba, kartki

3-6

- Kartki so w rumnosći rozdžěla. Dołhož so spěwa abo hudźba hraje, so džěci po rumnosći pohibuja (chodža, skakaja, dumpaja, rejuja, ...).
- Zastanje-li spěw abo hudźba, wostanu stejo.
- Džěco, kotrež steji jednej kartce najbliže, ju zběhnje a pokaza pohib huby, kotryž na kartce widži.
- Druhe džěci pohib huby wospjetuja.

zawod:

Při čakanju pola zubneho lěkarja wobhladowaše sej Jěwa knižku wo clownje Francu. Jemu bě myslička zeschadźała, zo móhł cirkus za huby založić. Pokaza džěcom wšelake pohiby a k tomu přeco hišće kumšt za hubu.

Móžeće tež wy noze, ruce a z dobom hubu pohibować?

předzwučowani:

rańši sport, džěci steja w kole

material: kartki z pohibami clowna

➤ Jedne džěco předstaji pohib a wšitcy sobu zwučuja, na přikład: skakać kaž žabka,

na jednej noze stać,

so wjerćeć,

so překulić doprědka,

čampać kaž kačka.

➤ Džěci sej zhromadnje spěw zaspěwaja. Mjez štučkami čehnje jedne džěco kartku ze zwobraznjenym pohibom. Džěco jón skupinje předstaji a wšitcy pohib wospjetuja.

01. na jednej noze stać

02. skakać

03. dozady stupać

04. so wjerćeć

05. hamplmuž

06. stopu po druhej stajeć, kaž kofejowe buny

07. skakać kaž žabka

08. z rukomaj kružić

09. poštyrjoch łazyć

10. wahu dźeržeć

11. na špicki so stupić

12. koleno k łochćej zběhnyć

hra:

hodži so w stwě abo tež w sportowni hrać

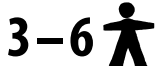
material: dvě družinje wobrazowych kartkow

➤ Dvě družinje kartkow stejitej k dispoziciji: a. zwobraznjenje pohibow čěła, b. zwobraznjenje pohibow huby (hlej tema 2).

➤ Džěco čehnje z kóždeje družiny jednu kartku a spyta wobaj nadawkaj runočasnje přewjesć, tamne džěci to wospjetuja:

➤ na přikład: na jednej noze stać a hubu šěroko rozsčahnýć abo so w kole wjerćeć a hubu skulojčić.

Zeznaće formy huby na spočatku słowa

tema 4

zawod:

Jěwa hotuje so na wulět z džědom a wowku. Chcedža sej zhromadnje hród wobhladać. Džěd powěda, zo je w dawnym času na hrodže šeriło. To Jěwu wězo jara zajimuje! Džěd hišće dale powěda, zo stej dvě šerjeni wosebje ludži nastróžaloj. Hdyž džěci na hród přińdu, dyrbja šerjeni pytać. Chceš jim pomhać?

hra:

hodži so za blidom abo na špundowanju hrać

material: mužiki, kóstka, hrajny plan, kartki

2-4

- Kartki so wutřihaja a so zakryte na blido połoža. Džěćo, kotrež móže najlěpje šerjenje imitěrować, započina. Dale so po rjedže kóstkuje.
- Na polach ze šerjenjom wostanu stej. Tam praja štučku: »Šerjenje šeri w hrodže a namaka ... (kartku čahnyć, słowo prajić)!«.
- Potom so přemysluje, kotrej wěži na hrajnym planje so słowo přiřaduje, hač so słowo ze šěrokej huby započnje abo ze skulojčenej huby (ważny je přeni zwuk)!
- Kartki so na wotpowědnu wěžu połoža.

džěłowe łopjeno:

Słowa ze **skulojčenej** huby: žaba, žona, šokolada, Čerwjenačka, časnik, čaj, česak, žalba, žurk

Słowa ze **šěrokej** huby: saznik, całta, citrona, cokor, cirkus, zajac, zawk, zmij, sanje

zawod:

Wonka je rjane wjedro. Jěwa rady po zahrodže chodži a sej wšitko dokładnje wobhladuje. A dokelž chce přeco wjele wědžeć, jej mać rozkładže, što wšitko na zahrodže rosće a zrawi. Nazymu so płody potom žnjeja.

předzwučowanje:

za blidom sedžo z trosku sej bulik z waty přiduwać:

- susodej (napřečo sedzacemu)
- přez wrota (na př.: z klockow)
- přez zadžěwki.

pokiwi: Troska ma srjedz huby być.

hra 1:

hodži so za blidom hrać

material: džělowe łopjeno »Kerki a štomy«, barbojta kóstka (módra, čerwjena, zelena, žolta, běla a čorna barba), kóždemu džěsću troska

2-4

- Płody so wutřihaja a na wotpowědny wobraz štoma połoža. Po rjedže so kóstkuj.
- Kóstkowana barba pokazuje, z kotreho štoma dyrbi sej džěčo plód »šćipnyć« (z trosku zběhnje džěčo »plód« a połoži jón před so).
- běla barba = hišće raz kóstkować, čorna barba = wusadzić (přichodny hrajer je na rjedže)
- Jeli so barba kóstkuj, kotrejež płody su hižo zešćipane, je přichodny hrajer na rjedže.
- Hra je dohrata, hdyž žane płody wjace na štomach njejsu. Kelko plodow je kóždy našćipał?

hra 2:

hodži so za blidom hrać

material: džělowe łopjeno »Jablučina«, kóstka, kóždemu džěsću troska

2-4

- Płody so wutřihaja a na jablučinu połoža, po rjedže so kóstkuj.
- Kóstkuj-li so 1, 2 abo 3, smě sej džěčo z trosku telko plodow »šćipnyć«, kelkož je wóčkow nakóstkowało.
- Kóstkuj-li so 4, smě sej džěčo pola praweho (abo lěweho) susoda plód wuprošyc.
- Kóstkuj-li so 5, dyrbi džěčo wusadzić.
- Kóstkuj-li so 6, smě džěčo hišće raz kóstkować.
- Hra so skónči, hdyž na štomje žane płody wjace njejsu.
- Zešćipane płody kóždeho džěsća so zliča. Dobył je, štož ma najwjace plodow.

zawod:

Mać a nan staj na staršisku zhromadźiznu šloj. Jěwa je džensa wječor přeni raz bjez njeju doma. Ale cyle sama njeje. Kowarjec ćeta na Jěwu kedźbuje. Wona přeco zajimawe a rjane bajki powěda. Džensa powěda wo rubježniku. Rubježnik bydleše ze swojimi towaršemi we hłubokim lěsu a so tam chowaše. Towaršojo warnowachu so z tajnymi signalemi, hdyž so jim něchtó w lěsu bližeše. Stary rubježnik pak schorje. Wuši jemu boleštej a hižo wjace derje njesłyšeše. Bórze njemóžeše so ze swojimi towaršemi w lěsu schować, dokelž hižo tajne zwuki njesłyšeše, kotraž rubježnicy činjachu, zo bychu so mjez sobu warnowali. Móžeće tež wy tajne zwuki słyšeć?

hra 1:

hodźi so nutřka abo wonka hrać

material: kartki z wobrazami (hlej džělowej łopjenje)

2-4

- A ćah; zwónčk; wosoba, kotraž porst na hubu złoži; awto; wosoba, kotraž je so zraniła; časnik; budźak; wosoba, kotraž gurgluje; wosoba, kotraž hwizda; wosoba, kotraž so wjeseli; balon, kiž powětr zhubi; powětrowa klumpa
- B psyk; ptačk; kón; kóčka; honač; elefant; kačka; swinjo; wowca; law; pčočka; byk
- Jedna sadźba wšěch kartkow leži wotewrjena na blidže (džěcom jako pomoc).
 - Tamne kartki połoža so zakryte na hromadu.
 - Přenje džěco kartku ćehnje a čini zwuk, kotryž jemu k wobrazej do mysli přińdže, potom kartku wotpołoži.
 - Prjedy hač dalše džěco kartku ćehnje, ma zwuk swojeho předchadnika wospjetować. Potom swoju kartku z wotpowědnym zwukom k tamnej kartce połoži.
 - Čim wjace kartkow je, čim dlěši je rjad zwukow, kotryž dyrbi sej džěco spomjatkować a wospjetować.
 - Hdyž so zmylk při wospjetowanju zwukow čini, ma džěco jedyn pohib přewjesć, na př.: skakać, hamplmuža, hłowu wjerćeć atd. (hlej tema 3).
 - Potom so hra skónči.

hra 2:

hodźi so nutřka abo wonka hrać

material: kartki z wobrazami (hlej džělowej łopjenje)

2-4

- Kubłarka wuzwoli sej dwaj abo tři zwuki a čini je po wěstym rjedže. Džěci dyrbja slěd spóznać a kartki w tutym rjedže kłásć.
- Potom sej džěco (jedne po druhim) rjad zwukow wumysli, tamne kładu kartki w prawym rjedže.

Spomjatkowanje słowow po rjedže

tema 7

zawod:

Bórze budu prózdniny. Ze swojimaj starsimaj pojedže Jěwa do dowola. Do toho pak dyrbi sej hišće kófer pakować. Jěwa dokładnje přemysluje, što wšitko w dowolu trjeba, kotre drasty a kotre hrajki. Nochce na ničo zabyć!
Pomhaje jej kófer spakować.

předzwočowanje:

Džěci sedza w kole. Jedne po druhim praji, što ma w ruce (hrajki, sad atd.). Druhe džěci wospjetuja a přidaja swoju wěc.

hra 1:

hodzi so nutřka abo wonka hrać

material: bul

3-6

- Džěci sedza abo steja z kubłarku w kole.
- Kubłarka ma w ruce bul a započina:
K: Bórze pojedu do dowola a zapakuju sej do kófra *bluzu*.
- Kubłarka da bul susodnemu džěsću, kotrež wospjetuje přenju wěc a přida dalšu.
1: Bórze pojedu do dowola a zapakuju sej do kófra *bluzu* a *slónčne nawoči*.
- Potom dóstanje bul dalše džěco do ruki a praji:
2: Bórze pojedu do dowola a zapakuju sej do kófra *bluzu*, *slónčne nawoči* a *barika*.
- A tak dale, dołhož sej džěci wěcy spomjakuja.

dalša warianta:

- K: Du nakupować a kupju sej *limonadu*.
- Kubłarka da bul susodnemu džěsću. Džěco wospjetuje přenju kupjenu wěc a přida dalšu.
1: Du nakupować a kupju sej *limonadu* a *chlěb*.
- Potom dóstanje bul dalše džěco do ruki a praji:
2: Du nakupować a kupju sej *limonadu*, *chlěb* a *butru*.
- A tak dale, dołhož sej džěci nakupjene wěcy spomjakuja.

hra 2:

hodzi so za blidom hrać

material: džělowe łopjeno, dypki k rozdželenju

2-4

- Wobrazy so wutřihaja a na blido składu.
- Kartki z namolowanymi slědami so ekstra kładu.
- Jedne džěco wozmje sej kartku z namolowanymi slědami a praji druhemu džěsću, što ma sej do kófra zapakować a w kotrym slědže. Potom so porjad kontroluje.
- Je-li porjad prawy, dóstanje džěco dwaj dypkaj, su-li wšě wěcy namakane, ale nic w prawym slědže, dóstanje džěco jenož jedyn dypk.

pokiw: Dypki hodza so namolować abo jako knefle, parlički kaž tež slódkosć rozdželeć.

- Dobył je, štož ma na kóncu najwjace dypkow.

Rozeznawanie dołhich a krótkich zwukowych signalow

tema 8

zawod:

Wčera je so mačeri něšto stało! Jej je při rjedženju telefon dele padnył a so skóncował. Nětko dyrbi nan nowy telefon kupić. Wón dže z Jěwu do wobchoda, hdžež telefony předawaja. Tu móžetaj nan a Jěwa telefony wupruwować a so za jedyn rozsudzić. Jěwa chodži mjez regalemi a wupruwuje jedyn telefon po druhim. Wotzběhnje słuchatko abo tłóči na wšelake knefle. Kóždy telefon ma hinaši slěd zwukow. Kotre zwuki čini waš telefon?

předzwočowanje:

3–6

- Kubłarka so džěci praša, hač znaja wěcy, kotrež móža być pak dołhe, pak krótke, na přikład: chology, włosy, lineal, puć, powjaz, suknya, nohajcy abo rukawy.
Tež zwuki móža być dołhe abo krótke!
- Kubłarka rozkładže, zo wšelake wěcy wšelake zwuki činja.
 - Někotre zwuki móža być dołhe, na př: do pišćalki duć, wodu dołho běžeć dać, na keyboardže zynk dołho wudžeržeć abo při spěwanju cyle dołho jedyn zynk wudžeržeć, zynčenje pčołki abo kuntwo-ry, zwuk muchi.
 - Někotre zwuki su jenož krótko słyšeć, na př: klepnjenje z hamorkom, placnjenje do rukow, pras-njenje tity a balonka, prasnjenje nadutych licow.
- Potom móže kubłarka wšelake zwuki činić a džěci maja rozeznawać, hač su dołhe abo krótke. K znazornjenju hodži so za dołhi zwuk dołha linija na łopjeno namolować, za krótke zwuki pak hozdžik z hamorom abo dypk.

hra 1:

hodži so za blidom hrać
material: džělowe łopjeno (horni džěl)

2–4

- přispomnjenje:** Za džěci w předšulskej starobje hodža so zwuki z pomocu symbolow zwobraznić. Wuzwolich sej za krótki zwuk hamork, kotryž na hozdžik bije, a za dołhi zwuk pisak, kotryž liniju čehnje.
- Kubłarka pokaza džěcom symbole za krótke a dołhe zwuki a je rozkładže.
 - Po tym wona dołhi a krótki zwuk předstaji (na př. /á/ abo /zzzzz/) a džěco, kóžde za sebje, na swoim džělowym łopjenju do wotpowědneho kruha ze symbolom pak dypk pak křižik namoluje (do kruha hodža so tež knefle, kamuški, smartije kłasc).

hra 2:

hodži so za blidom hrać
material: džělowe łopjeno (delni džěl)

2–4

- přispomnjenje:** W dalšej hrě zwočuje džěco, słyšane zwuki ze symbolom woznamjenić: krótki zwuk = dypk, dołhi zwuk = smužka. Tole kubłarka na jednym přikładže demonstruje.
- W tabulce je wosom linkow za wšelake slědy zwukow.
 - Kubłarka džěcom jedyn slěd zwukow přednjese (min. 2, maks. 4 zwuki).
 - Džěci smědža zwuki mjelčo wospjetować a potom maja symbole do tabulki zapisać.

zawod:

Rady chodźi Jěwa rejować. Džensa je sej wučerka, knjeni Mirandžina, wosebje ćežku reju z komplikowanymi kročelami wumysliła. Ale najprjedy zwučuja džěci znatu reju a jednotliwe pohiby. Słyša hudźbu abo zwuki a dyrbja so rozsudzić, hač maja skakać abo dołhe, pomałe kročele činić.

předzwučowani:

- reja »Stup dale« (hlej CD »Kikerahi«, čo.6) abo hra »Kózlatka, kózlatka, poběžće dom!« (po němskej hrě: »Fischer, Fischer, wie tief ist das Wasser?«)
- džěci pohibuja so po rumje w žadanych kročelach

hra 1:

hodźi so w sportowni abo wonka hrać

material: kryda, hrónčko, kamušk

2-4

- Na špundowanje so skakanka w formje šlinka namoluje a so do telko kašćikow, kelkož je zložkow w hrónčku, rozdźěli.
- Džěco skaka po šlinku, bjez toho, zo so smužkow dótknje.
- Štóz to zamóže, smě do jednoho kašćika kamušk połožiť. Přichodne džěco, dyrbi tutón kašćik přeskočić.
- Jako dalša warianta so hrónčko k tomu rěči. Tam, hdžež kamušk lěži, so zložka hrónčka potom mjelčo praji.

Hrónčka na wuběr:

- 1-2-3, *dži won dži*, 4-5-6-7, *započinaj hnydom!*
- *Tom, tom, tincy, mać pječe plincy. Tom, tom, ta, wona mi da.*
- *Bim, bom, skoku dom, što ha doma? Hriby hrabać, morchej škrabać, starej babje črije płatać!*

hra 2:

hodźi so w sportowni abo wonka hrać

2-4

- Džěci zestupaja so jedne při druhim do rynka.
- Kubłarka da zwuk, na přikład: /á/ (= krótke zwuk) abo /zzz/ (= dołhe zwuk) a džěci dyrbja so rozsudzić, hač je był krótke abo dołhe. Potom so wotpowědnje po postajenej čarje hibaja. Štó je přeni w cilu?

krótke zwuk = skok

dołhe zwuk = wulka kročel

- Džěci smědža so wotměnjezo zwuk činić a tamne džěci so wotpowědnje (krótke abo dołhe zwuk) hibaja.

zawod:

Jěwa ma wjele knižkow. Hdyž so jej raz wostudzi, sej rady knihu wobhlada. Jeje najlubša knižka je bajka wo elefanće, kotryž ma jara wulkej wuši, z kotrymajž wšitko słyši. Wot njeho wćipna Jěwa wuknje, zo so zwuki a słowa rozeznawaja, zo su wšelake.

hra 1:

hodži so w sportowni abo we wulkej rumnosći hrać

material: wobrazy zwěrjatow (2 x džělowe łopjeno), kotrež móžemy imitěrować

3–6

- Najprjedy so zwěrjata pomjenuja a přemysluje so, kotre zwuki činja.
- Kóždy džěčo ćehnje kartku, běži po rumje a dyrbi z pomocu zwěrječeho zwuka swojeho partnera (samsne zwěrjo) namakać; podobnje memoryjeje.

hra 2:

hodži so za blidom hrać

material: Kubłarka trjeba za sebje přihotowanu lisćinu słowow, značku za samsny a značku za rozdźělny porik (značce njepředležitej).

2–4

- Kubłarka čita přeni słowny porik a džěći rozsudža, hač stej słowje samsnej abo nic. Po tym pokazaja wotpowědnu značku.

jednore:	marmelada – dalokowid	awto – koleso
	pysk – pysk	kamor – kamor
	pěsk – awto	mróčel – slónc
	lodohokej – kłok	sněhaki – kije
	lětađło – lětađło	lěs – lěs
	penjezy – penjezy	banana – banana
	wozyčk – wišnj	tobała – pomazka
	kniha – zajac	kłobuk – cholowy
	prochsrěbak – poslešćo	špihel – špihel
ćeše:	nosy – wozy	kamor – hamor
	pysk – pěsk	wjazać – mazać
	nože – nože	hromada – hromada
	kniha – knižka	sněh – slě
	tobała – tobała	girafa – girafa
	limonada – limonada	kački – ptački
	butra – juška	nowina – nowina
	bule – kule	wowka – ławka

- Kubłarka pyta dalše słowne poriki.

Kedźbu!!

Někotre džěći njedziwaja na wšelakorosc słowa jako tajke, ale orientuja so po zmysle słowow. Słowje »łopjeno – štom« zdawatej so jim tuž samsnej, dokelž po zmysle hromadze słušatej, byrnjež jenak njeklinčaloj.

- Prošu džěćom tutón rozdźěl wuwědomić!

Neben der auditiven Merkfähigkeit soll die Differenzierung geschult werden. In den folgenden Übungen sollen die Kinder unterscheiden, ob das Wortpaar gleich oder verschieden ist.

zawod:

Póstowe awto pak je džensa jara pozdže přijělo! Za Jěwu leži w kašćiku list jeje ćety Móniki. Wona je listej hódančko připožila.
Ćeta pisa: »Luba Jěwa, wěm, zo hižo derje a rady rymuješ. Namakaš na łopjenu w kóždej lince slowje, kotrejž so rymujetej? Sym wćipna, hač wšitko prawje wuhódaš!
Wutrobne postrowy wot ćety Móniki z Berlina«
Z wulkim wjeselom da so Jěwa do džěła. Móžeš tež ty rymować?

hra:

hodži so za blidom hrać

material: džěłowe łopjeno za kóžde džěćo, barbjenčki za wumolowanje, po potrebjbe nožicy za wutřihanje

- K słowu w kašćiku ma so wotpowědne so rymowace słowo namakać. Poriki hodža so wumolować abo wobrazki so wutřihaja a přirjaduja.

3–6

zawk:	štom	łožo	pawk
bule:	korb	kule	wrota
chěža:	kwětka	mjetel	wěža
měca:	awto	swěca	lód
płót:	lód	štom	jabłuko
zmij:	čaj	rjećaz	črij
marmelada:	ampla	šokolada	pulower
wowka:	wišnja	slowka	chěža

zawod:

Džensa dže Jěwa z džědom a wowku do klankodźiwadła. Chcedža sej bajku wo kuzłarju wobhladać. Bajka je rjana, ale kuzłar je jara zabyćiwy. Stajnje swoju kuzłarsku štučku zabywa. Jenož derje, zo su džěći jemu pomhali!
Móžeš tež ty rymować?

hra 1:

hodži so za blidom hrać

- Kubłarka čita spočatk a džěći wudospołnja hrónčko.
- Po potrebjje móža so džěćom wobrazy k pomocy pokazać.

2-4

Jěm rady šokoladu, na pomazku mazam _____ (marmeladu) _____ .

Na štomje sedža ptački, w haće płuwaja _____ (kački) _____ .

W powětrje lěta zmij, zawjazam sej _____ (črij) _____ .

Ptačk sedži w kłětce, zubna pasta je na _____ (ščetce) _____ .

Na štomje wisaja slowki, w kołču bydla _____ (pčołki) _____ .

Zwón zwoni na wěži, wuheń pak je na _____ (chěži) _____ .

Po łuce běhaja kački, pytaja sej _____ (wački) _____ .

We ložu leži zawk, po scěnje běži _____ (pawk) _____ .

Na zahrodže steji štom, nan twari nowy _____ (dom) _____ .

hra 2:

hodži so za blidom hrać

material: džěćace hrónčka, na přikład z knihi »Stup dale«, »Džěći pójće do pola«, »Swěć slónčko swěć« abo z »Lutkow« abo teksty serbskich džěćacych spěwow, hlej spěwnik »Kikerahi, biło je tři!«

- Kubłarka čita hrónčko a džěći wudospołnja poslednje słowo.

3-6

přikłady:

Nalěčo w »Stup dale« str. 25

Syrotki w »Stup dale« str. 25

Mać w »Stup dale« str. 26

Po dešču w »Stup dale« str. 35

Božemje łastojčkam w »Swěć slónčko swěć« str. 83

Prěni lód w »Swěć slónčko swěć« str. 95

Raňši postrow w »Kikerahi, biło je tři!« str. 8

Zwučowanje rozeznawanja syčawkow – rozeznawanje zwukow /s, z, c/

tema 13

zawod:

Njedzelu popołdnu so Jěwa rady z maćerju a nanom wuchodźuje. Chodža zhromadnje po łukach, polach a lěsach. Wšudže so hibota, zynči a brunči. Z wulkim zajimom Jěwa zwěrjata a přrodu wobkedźbuje. Znaješ zwěrjata, kotrež syča, zynča abo brunča?

předzwučowanje:

Najprjedy so symbole zwukam přiřaduja. Wažne je, zo so njepomjenuje pismik. Pěstowarka čini na přikład »zzz« a džěčo pokaza na pčočku, wotpowědnje dale potom »sss« abo »c« (zwuk /c/ wobsteji z konsonantow /t+s/, to njech so skrótka rozkładže – hewak njeje rozdžěl mjez /s/ a /c/ słyšeć).

hra:

hodži so za blidom abo na špundowanju hrać

material: wobrazowe kartki

2–4

- Kartki so wutřihaja a so zakryte na blido połoža, džěći po rjedže čahnu.
- Zwobraznjena wěc so wot kubłarki abo džěsća pomjenuje a přemysluje so, z kotrym zwukom so słowo započnje.
- Wobraz połoži so k wotpowědnemu zwukej.

Słowa za wobrazowe kartki:

S	sykorka, solotej, słónco, sad, syno, sekla
Z	zešiwk, zawk, zapalka, zelenina, zak, zuby
C	całta, cokor, citrona, cybla, cyrkej, cylinder

pokiw: Jeli džěčo zwuk korektnje njewurjekuje, kubłarka słowo hišće raz pomału a jasnje wospjetuje, wosebje spočatny zwuk.

Zwučowanie rozeznawania zadnich zwukow – rozeznawanie zwukow /k, r, t/

tema 14

zawod:

Jěwa je rano zahe stanyła. Je hižo jara rozpjersěna, dokelž maja w pěstowarni džensa pućowanski dzeń. Džěci chcedža do bliskeho lěsa pućować a tam hajnika wopytać. Wón jim rozkładže, što wšitko w lěsu rosće a što w lěsu bydli.

Nimo toho je sej za džěci hru wumyslił. Za to dyrbyja so džěci spěšnje hibać a wuši nastajeć!

přispomnjenje: Za wobě hrě su trěbne symbole za **k** (= sekera, dokelž je mócna kaž »k«), za **t** (= kapka, dokelž je mjelčo kaž »t«) a za **r** (= awto, dokelž brunči kaž »r«).

hra 1:

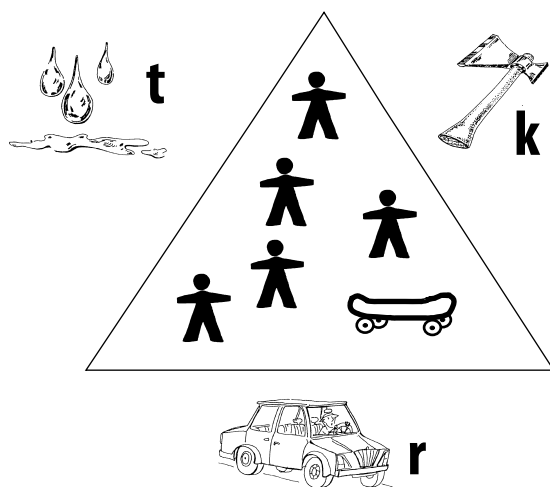
hodži w sportowni hrać

material: deska na koleskach

3–6

- Džěci hromadža so wosrjedź sportownje.
- W troch směrach je lěs, w kóždym směrje je symbol za wěsty zwuk.
- Zasłyša-li džěci wěsty zwuk, dyrbyja so spěšnje do wotpowědneho směra hibać.
- Kubłarka abo džěčo postaji, kak maja so druzy pohibować (skakać, łazyć, ... abo z desku na koleskach).

warianta: tež dwaj zwukaj za sobu hodźitej so činić; potom dyrbyja so džěci po rjedže w prawym směrje po hali pohibować

hra 2:

hodži so nutřka hrać

3–6

- Kóžde džěčo dóstanje symbol.
- Džěci stupja so hromadže do jednoho kuta rumnosće.
- Postaji so dalši kut, kotryž je »lěs«.
- Kubłarka čini zwuk (na př. **k**) a wšitke džěci z wotpowědnym symbolom běža do »lěsa«.

Die Laute **k**, **t** sowie **r** wurden als Vertreter dauerhaft und nicht dauerhaft sprechbarer Konsonanten ausgewählt. Die Kinder sollen die Einzellaute, die bestimmten Lautsymbolen zugeordnet sind, erkennen und voneinander unterscheiden.

Prěnje nazhonjenja ze zložkowanjom

tema 15

zawod:

Mać je z Jěwu hornju łubju rumowała. Tam namakašej staru křinju z džěćacy mi knihami a hrami. Z tutymi bě sej mać hrajkala, jako běše wona džěćo. Jěwa je wězo wćipna, kajke knižki mać tehdy měješe a kotre hry rady hraješe. Cyle deleka namaka Jěwa wosebje rjanu knihu, bajku wo Sněholince, a k tomu hišće hru. Tutu směće wy džensa hrać.

hra:

hodži so za blidom hrać

material: hrajny plan, 4 mužiki a wobrazowe kartki

2-4

- Kóžde džěćo wupyta sej swoju čaru (princ, hajnik, kralowna, palčik).
- Prěnje džěćo čehnje wobrazowu kartku.
- Słowo so wótrě mjenuje a so po zložkach kleska (ważne je, zo džěćo runočasnje rěči a kleska).
- Zložki so zliča (abo słowo so hišće raz praji) a mužik smě so z kóždej zložku dale sunyć.
- Potom je druhi hrajer na rjedže.
- Dobył je, štóž je přeni w lěsu pola Sněholinki.
- Komuž so hra přespěšnje skónči, móže puć tež zaso wróćo běžeć abo hrajny plan powjetšić.

słowa:

jednozložkowe – čaj, žurk, stan, zawk, zmij

dwuzložkowe – žaba, žona, budžak, česak, žalba, saznik, całta, cokor, zajac, sanki

třizložkowe – citrona

štyrizložkowe – Čerwjena wawka, šokolada

zawod:

Jěwa ma narodniny. Jara so wjeseli, zo kmótra jej nowe domino dari. Jěwa znaje hižo domino z wobrazkami. Jara so džiwa, zo ma nowe domino nimo wobrazkow tež ličby. Jěwa ma nadawk, prawu ličbu zložkow k słowam na wobrazkach namakać. Hnydom započina Jěwa z maćerju hrać. Druhdy dyrbi mać hišće pomhać – ale jenož druhdy.

předzwučowanje:

➤ Kóžde dźěćo mjenuje wěc ze swjeho wobswěta (na přikład: kamor, stólc, lampa, toboła, ... atd.) a kleska k tomu zložki. Tamne dźěći wospjetuja.

3–6

➤ Kóžde dźěćo kleska zložki swjeho mjena.

hra:

hodži so za blidom hrać

material: zložkowe domino

2–4

➤ słowo w zložkach kleskać a k wotpowědnej ličbje dypkow připožić

słowa:

jednozložkowe – bus, chléb, šat, zmij, psyk

dwuzložkowe – awto, kamor, pisak, kniha, kóčka, kruwa, swinjo

třizložkowe – létadło, motorske, koleso, wołojnik, radijo, elefant

štyrizložkowe – telewizor, šokolada, marmelada

zawod:

Skónčnje je tak daloko. Jěwa chodži nětko do wulkeje skupiny a ma kóždy tydzeń předšulsku hodžinku. Rady z druhimi dźěćimi moluje, pasli a něšto nowe nawuknje. Džensa je wučerka dźěćom nowe nadawki přinjesła. Njejsu docyła tak jednore! Chceće tež wy spytać, nadawki spjelnić?

předzwučowanje: wonka abo w sportowni

3-6

- Jako přenja rjeknje kubłarka słowo a praji, kelko ma zložkow. Runje telko kročalkow potom sčini.
- Nětko je přenje dźěćo na rjedze. Mjenuje druge słowo a k tomu praji, kelko ma zložkow.
- Wšitcy tamni słowo wospjetuja a du wotpowědnu ličbu zložkow w kročalkach.
- Druhe dźěćo mjenuje dalše słowo.

hra:

hodži so za blidom hrać

material: džělowe łopjeno za kóžde dźěćo

3-6

- Dźěćo nakřižuje, kelko zložkow słowo ma.

słowa:

jednozložkowe – chléb, měd, čaj, lód

dwuzložkowe – krušwa, butra, mloko, wino, wišnje, pizza, tykanc

třizložkowe – jabłuko, koľbasa, paprika, tomata, hamburger

štyrizložkowe – marmelada, šokolada

zawod:

Wowka je Jěwje nowu knižku dariła. W njej su wšelake hrónčka a powědančka. Kóždy wječor čita mać Jěwje z noweje knižki. A mać je sej hišće mały přidatny nadawk wumysliła. Pola kóždeho hrónčka abo powědančka ma Jěwa na jedne słowo wosebje kedźbować. Chceće to tež raz spytać?

hra:

hodži so za blidom hrać abo w kole

material: hrónčka, powědky a wotpowědne symbole

2-4

► Džěci słyša tekst a maja při wotpowědnym signalowym słowje symbol pokazać abo do ruki placnyć.

tekst 1: symbol **měd** abo symbol **džěd**

Měd

Džědej słodži **měd**,
wšitkón **měd** by zjědł.
Hdy by wowka dała
a jón njechowała!

Swojich je so lět
najědł z **mjedom džěd**.
Radži pčołkam derje
za **měd**, kiž jim bjerje.

Čemu njesmě **džěd**
sam jěsć wšitkón **měd**?
Wowce **měd** tež słodži,
za nim wša so młodži.

Rjany je ći swět,
maza-li ći **měd**.
Tola džerž so **džěda**!
Njebjer jeho jěda!

(Michał Nawka: *Džěci pójće do pola*, Budyšin 1993)

tekst 2: symbol **rěpa**

Wulka rěpa

Wonka rosće **rěpa**. Wona je jara, jara wulka. Džěd chce **rěpu** wučahnyć. Wón čehnje a čehnje, ale **rěpu** wučahnyć njemóže. Wowka přińdže pomhać. A Jan přińdže pomhać. Woni čahaja a čahaja. Ale **rěpu** wučahnyć njemóža. Nětko tež psyk pomha. Woni čahaja a čahaja, ale **rěpu** wučahnyć njemóža. Potom tež hišće kóčka pomha. Woni čahaja a čahaja, ale **rěpu** wučahnyć njemóža. Přińdže mała myška. Wona tež pomha. Woni čahaja a čahaja – a **rěpu** wučahnu.

Słowničk

deska na koleskach	-	Rollbrett
hrónčko	-	Vers
huba	-	Mund
hubje	-	Lippen
krótkotrajny pomjatk	-	Kurzzeitgedächtnis
postajić	-	bestimmen
přisrěbanje	-	ansaugen
rym	-	Reim
syčawka	-	Zischlaut
tasać	-	tasten
troska	-	Trinkhalm
zamóžnosć	-	Fähigkeit
zaznawanje	-	Wahrnehmung
zlóžka	-	Silbe
značka	-	Zeichen
zwuk	-	Laut
zynk	-	Ton
